

Joulun rauha (julkaistu *Turun Sanomissa* 24.12.2023)

Joulu on rauhoittumisen aikaa. Juuri nyt rauhallisen joulun toivotuksella on erityistä painoa, sillä elämä ympärillä on levottomampaa ja epävarmempaa kuin aikoihin. Miten rauhoittuminen on ylipäättään mahdollista kaiken kiireen ja kaikkien ristiriitojen keskellä? Meidän aikamme ei ole tässä suhteessa mitenkään ainutkertainen. Ryhdyin lehteilemään turkulaisia sanomalehtiä sadan vuoden takaa katsoakseni, miten kysymys rauhasta ja rauhoittumisesta siellä ilmeni. Miltä joulu ja sen sanoma näyttävät, kun niitä tutkii vuoden 1923 horisontista.

Joulunvietto oli perheen ja suvun juhla. Jouluna maailman ristiriitaisuus työnnettiin hetkeksi loitommalle. Turussa julkaistu *Suomen poliisilehti* kirjoitti 15. joulukuuta 1923:

”Joulu, rauhan ja rakkauden juhla on ovella! Vain muutama päivä vielä ja tuhansissa kodeissa syttyy kuusen kynttilät, joita ihailemaan on vanhempien lämpöiseen kotiin saapunut poika taipaleitten takaa tai tytär kaukaiselta seudulta. Joulu on kodin juhla, sukulaisuuden ja yhteenkuuluvaisuuden päivä.”

Neljä päivää myöhemmin *Uuden Auran* pakinoitsija Kiikari pahoitti mielensä siitä, että tätä kotien rauhaa häirittiin juuri joulun alla kyselemällä kaupunkilaisten asuinoloista. Kaupunkilaisten tulisi nousta kapinaan: ”Kunpa vaatisivat sen verran, että ihmiset saisivat rauhassa viettää joulunsa!”

Asuntotilanne herätti huolta, mutta se oli lopulta pieni murhe niiden yhteiskunnallisten jännitteiden keskellä, jotka olivat vuoden 1918 jälkeen jääneet kytemään. Väkivalta oli yhä läsnä, vaikka sodasta oli kulunut jo viisi vuotta. Henkirikosten mittapuulla mitattuna 1920-luvu oli itsenäisen Suomen murheellisimman. Henkirikoksia tehtiin viisinkertainen määrä nykypäivään verrattuna. Suomessa oli eletty myös kieltolain aikaa vuodesta 1919 lähtien, eikä alkuperäinen tavoite viinan turmeluksen kitkemisestä ollut onnistunut, päinvastoin. Alkoholi ja väkivalta ruokkivat toisiaan.

Tähän kaikkeen voidaan lisätä Suomen itärajan epävakaus 1920-luvun alussa, osallistuminen itäkarjalaisten kansannousuun sekä itärajan sulkeminen ja sen aiheuttama terroriteko, joka koitui sisäministeri Ritavuoren kohtaloksi. Vuonna 1923 kuohunta jatkui. Elokuussa vt. sisäministerinä toiminut oikeusministeri Otto Åkesson määräsi maanpetosepäilyyn viitaten vangittavaksi yli 200 johtavaa suomalaista kommunistia, joukossa kaikki Sosialistisen työväenpuolueen kansanedustajat.

Näissä olosuhteissa yhteiskuntarauhan löytäminen oli haasteellista. Jouluna 1923 nähtiin puhutteleva vetoamus yhteisymmärryksen ja rauhan puolesta. *Turunmaa*-lehti julkaisi aatonaaton numerossaan jalkaväenkenraali Karl Fredrik Wilkaman joulutervehdyksen, joka alkoi seuraavasti:

”Olemme ahertaen kukin sarallamme päässeet jouluun 1923. Vapausotavuodesta on vierinyt viisi rauhan vuotta, viisi työn ja ponnistuksen vuotta. Voimmeko sanoa myös viisi keskinäisen rakkauden, luottamuksen ja suvaitsevaisuuden vuotta, vaiko vihan, riidan ja kateuden vuotta?”

Kysymys oli retorinen, sillä kaikki tiesivät, että epäluulo eli sitkeässä. Siitä oli päästävä eroon ja löydettävä keino ymmärtää myös vastapuolta. Wilkama kehotti joulun hengessä sovinnollisuuteen. Nyt jos koskaan, oli syytä ottaa mallia Jeesuksesta. Wilkama totesi: ”Ei Hän kysynyt, mistä kukin oli, kuka hän oli? Kaikkia kohtaan Hän osoitti rakkautta, luottamusta ja suvaitsevaisuutta. Ei Hän ketään halveksinut, oli hän huono tai hyvä, alhainen tai ylhäinen.”

Jotta rauhan voisi saavuttaa, oli osattava olla armollinen. ”Me ihmiset olemme hairautuvaisia ja erehtyväisiä – mutta unohtakaamme ja antakaamme myöskin anteeksi.”

Joulu oli otollinen ajankohta rauhan sanomalle, ja sitä Suomi tarvitsi.

Kun joulusta 1923 raportoitiin pyhien jälkeen, lehdistö korosti ajan tavan mukaan myös vähäosaisten näkökulmaa. Lausteen orpokodissa kolme joulupukia tuli ilahduttamaan asukkaita, ja aattoillan päätteeksi juhlasalin jumalanpalveluksessa ”liikkui tavallista hartaampi juhلاميeli”. Turun kodittomat oli kutsuttu Kuuromykkäin auttajayhdistyksen huoneistoon aattoiltana, ja kaikille tarjottiin ”kahvit vehnäleipineen” sekä voileipiä ja joulupuuroa. Myös sairaaloiden ja vankiloiden joulunviettoa kuvattiin. Oli tärkeää muistuttaa siitä, että joulu kuuluu kaikille, niin köyhille kuin rikkaille. Paatuneinkin rikollinen ansaitsi joulumielen.

Jouluaatto 1923 oli vähäluminen, mutta pakkasen huurrutti kaupungin kauniiksi. Aamulla kävi kaupungilla kova vilske, ja joulukuusia kaupattiin viimeiseen asti Porthanin- ja Brahenpuistoissa. Kun kello läheni puoltapäivää, maistraatin sihteeri varatuomari Nilsson valmistautui lukemaan joulurauhan julistuksen. ”Kesken kuumeisinta aattokiirettä”, kirjoitti *Uusi Aura*, ”kokoontuivat jouluostoksilla olevat isät ja äidit sekä lapset Raatihuoneen edustalle kuulemaan lyhyin puhein ja soitoin suoritettua joulurauhan julistamista.”

Rauhan julistaminen oli ”traditionelli toimitus”, kuten *Turun Sanomat* totesi, mutta ehkä juuri sen perinteisyydessä oli rauhoittavaa voimaa. Vaikka elämä oli levotonta, aika pysähtyi hetkeksi ja joulu tuli jokaiselle. Vuonna 1923 joulua ja sen sanomaa tulkittiin monin tavoin, kuten nykyäänkin, mutta ehkä siihen sisältyi ripaus toivoa siitä, että maailma voisi olla sovinnollisempi. Ja jos tätä toivoa ei ole, tuskin rauhaakaan voi saavuttaa.

Vuonna 1923 Luukkaan evankeliumin sanat kaikuivat Turun kirkoissa ja kodeissa, sairaaloissa ja vankiloissa vanhan 1700-luvun suomennoksen sanoin: ”Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa, ja maassa rauha, ja ihmisille hyvä tahto!”

Hannu Salmi

Kirjoittaja on Turun yliopiston kulttuurihistorian professori